

811.163'373.611(062)(049.3)

Македонка Додевска
Моника Трпковска

**ТЕНДЕНЦИИ ВО ЗБОРООБРАЗУВАЊЕТО НА ГЛАГОЛИТЕ ВО
СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ**

**Зборник на трудови од 22. меѓународна научна конференција
на Комисијата за словенско зборообразување
при Меѓународниот славистички комитет
(29 мај-3 јуни 2023 г., Охрид)**

Чест ни е да го претставиме Зборникот на научни трудови од минатогодишната, 22. меѓународна научна конференција на Комисијата за словенско зборообразување при Меѓународниот славистички комитет, под наслов *Тенденции во зборообразувањето на глаголиите во словенските јазици* / *Word-formation Tendencies of Verbs in Slavic Languages* / *Тенденции словообразования глаголов в славянских языках*, одржана во Охрид, од 29 мај до 3 јуни 2023 година во Конгресниот центар на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, издание на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, под уредништво на проф. д-р Лидија Аризанковска, со меѓународен одбор и компјутерска обработка и печат од страна на издавачката кука МАР-САЖ, Скопје, 2024 г.

Честа е уште поголема што тоа го правиме во рамките на одбележувањето на триесетгодишнината од формирањето на Комисијата за словенско зборообразување (во 1994 година, кога е донесена одлуката за нејзино формирање на седница на Меѓународниот славистички комитет во Урбин, Италија).

Со излегувањето на уште една научна монографија како оваа, која го носи насловот *Тенденции во зборообразувањето на глаголиите во словенските јазици* се покажува богатото долгогодишно научноистражувачко

искуство на врвни научници од областа на зборообразувањето во словенските јазици низ целиот свет.

Зборникот содржи 384 страници текст од 25 автори, домашни и странски, еминентни специјалисти од областа на зборообразувањето во словенскиот свет, претставени преку 24 научни прилози (еден од прилозите е коавторски труд), во коишто се изнесуваат најновите научни сознанија во врска со тенденциите на зборообразувањето на глаголите во словенските јазици.

Низ прилозите се опфатени прашања во врска со соодветната проблематика речиси во сите словенски јазици. Во дел од прилозите се разгледуваат поопшти тенденции во јазиците, а во друг дел интересот е насочен кон поспецифични прашања, од типот на употребата и значењето на одделни префикси и суфикси во дадени јазици, глаголи мотивирани од определен лексички слој, интерпретација на зборообразувачките модели во дадена теориска рамка итн. Повеќето прилози се однесуваат на зборообразувањето во словенските јазици на современ план, но во неколку се опфаќаат и историски аспекти. Освен што се фокусирани на зборообразувачки прашања во определен јазик, прилозите изнесуваат сознанија релевантни и за поширокиот словенски контекст на зборообразувањето на глаголите.

Во првиот прилог „Грађење видских парњака у глаголским англицизмите у савременом српском језику“, Милан Ајџановиќ пишува за различните модели на афиксалната деривација, кои како резултат имаат глагол од различен вербален аспект (вкупно 75 глаголи), чија почетна точка е српскиот вербален англицизам. Во следниот прилог „Глаголите на *-ира/-изира* во македонскиот јазик како дел од современите зборообразувачки тенденции во публицистичкиот и во разговорниот функционален стил“, Лидија Аризанковска става акцент на глаголските деривати на *-ира/-изира* во новинарскиот потстил како дел од публицистичкиот стил или од јазикот на печатот, како и во разговорниот стил изразен преку јазикот на порталите и комуникацијата на социјалните мрежи. Авторката ги разгледува глаголите на *-ира/-изира* од формален, семантички, социолингвистички и стилистички аспект, како и новоформираните глаголски деривати на *-ира* (пр. *брефира*, *хакира*, *ѿосѿтира*, *инфлуенсира* и др.). Ивана Боздјехова се фокусира на некои претходни анализи на новообразуваните глаголи позајмени од англиски и/или изведени на чешки јазик од англиски зборообразувачки основи со помош на префиксација, во прилогот „Přejatá a flektivizovaná slovesa z angličtiny v neologické slovní zásobě češtiny“. Во прилогот „Charakterystyka słowotwórcza nowszych czasowników polszczyzny“, авторката Ивона Буркацка ги прикажува се-

мантичките карактеристики на дериватите, стилските карактеристики, потеклото на туѓите и на домашните основи на поновите глаголи во полскиот јазик во 21 век. За продуктивните модели на глаголите поврзани со опсежните процеси на интернационализација во полскиот јазик зборува Кристина Вашакова во својот прилог „Nowe czasowniki motywowane przez zapożyczone nominalizacje we współczesnej polszczyźnie“. Во прилогот „Slovotvorný význam slovíes z aspektu kognitívnej lingvistiky“, авторката Катарина Вужњакова се надоврзува на истражувањето на јазикот од аспект на когнитивната лингвистика, во којашто се промовира парадигмата на отелотворениот ум, а во лингвистиката на инкарнираниот ум кој се реализира со методот на толкување на фразеолошката лексика. Таа преку барањето на мотивот за појавата на зборообразувањето и реконструкцијата на неговата мотивациска логика преку дијагностичко парафразирање, ќе ја опише когнитивната епистемологија, односно лингвистичката слика на светотно обичните корисници на словачкиот јазик. Рајна Драгичевиќ зборува за префиксите за образување деминутивни глаголи во српскиот јазик и нивната продуктивност во прилогот „Префиксални глаголски деминутиви у српском језику“. Во следниот прилог „Czy w polszczyźnie możemy mówić o czasownikach deminutywnych“, Павел Ковалски се навраќа на опсегот на вербалната деминутивност врз основа на полскиот јазичен метајазик. Људмила Липтакова ги прикажува резултатите од емпириското истражување фокусирано на врските помеѓу деривацијата во изведување на глаголи кај децата што зборуваат словачки и тенденциите на глаголско изведување во современиот словачки јазик во прилогот „Derivácia verb v reči detí. Во прилогот „Граматычны дыяпазон словаўтварэння дзеясловаў у беларускай мове“, Александар Лукашанец посветува внимание на граматичките модели на образување на глаголот во белорускиот јазик. Елена Лукашанец ја разгледува семантиката на глаголите со суфиксот *-и(шь)* во три општествени потсистеми на современиот руски јазик (криминален арго, младински сленг и стандарден јазик) во прилогот „Русские глаголы с суффиксом -и(ть): Тенденции развития семантики модели в разных социальных подсистемах языка“. Марјан Марковиќ ги разгледува моделите за имперфективизација и префиксите и суфиксите како видски модификатори во прилогот „Продуктивноста на префиксните и суфиксните видски модификатори во македонскиот јазик“. За примената на принципите на когнитивната семантика и за разграничувачкото значење на вербалниот префикс *йо-* во современиот српски јазик на концептуално ниво зборува Горан Милашин во прилогот „Делимитативно значење српског глаголског префикса по- из угла когнитивне семантике“. Соња Ненезиќ

во прилогот „Noviji glagolski anglicizmi na crnogorskom internet domenu“ ги разгледува глаголските англицизми во црногорскиот јазик, чиј број неконтролирано се зголемува, особено во денешниот најзначаен медиум – интернетот. Во прилогот „Nová česká a bulharská slovesná pojmenování z hlediska dynamiky současné komunikace“, Божана Нишева е фокусирана на методите, процесите и средствата за зборообразување што најактивно се користат при образувањето нови чешки и бугарски глаголи. Мартин Олоштијак се занимава со зборообразувањето и номинациските односи на новообразуваните глаголи од Речникот на словачките неологизми во прилогот „Slovotvorno-nominačné vzťahy verbálnych neologizmov v súčasnej slovenčine“. Во прилогот „Глаголите со елементот *само-* во македонскиот јазик“, Бојан Петревски ги разгледува глаголите со елементот *само-* во македонскиот јазик, а како клучни фактори ги зема предвид лексичките значења на глаголите и уточнувањето на значењата во поглед на некои граматички категории. Лариса Рацибурскаја во прилогот „Глагольные новообразования в российских медиа“ ги разгледува вербалните неодеривати во медиумските текстови на теливизијата и радиото од 21 век. Силвана Симоска разгледува непродуктивен народен зборообразувачки модел од типот *файи-йуиши*, кој успева да опстои на периферијата меѓу зборообразувањето и фразеологијата, односно меѓу морфологијата и синтаксата, во прилогот „Македонскиот архаизиран зборообразувачки модел од типот *файи-йуиши*“. Во коавторскиот прилог „Модификациските значења на префиксите во образувањето на сложените глаголски семанти во стандардниот македонски јазик“, авторите Људмил Спасов и Елизабета Бандиловска даваат кус приказ на модификациските значења на префиксите во современиот македонски јазик, а дел од нив се познати и кај другите словенски јазици. Во прилогот „Izmedmetna tvorba glagolov – tvorbene značilnosti skupine s pomenom <oglašati se> in <govoriti>“, Ирена Страмљич-Брезник ја претставува групата на глаголи образувани од извици со значење ‘се јавува’ и ‘зборува’, како стилски маркирани глаголи на зборување, кои во Речникот на словенечкиот литературен јазик се означени со различни експресивни или други квалификатори. Станислава-Сташа Тофоска става акцент на антонимните префиксни глаголски деривати во македонскиот јазик во прилогот „Антонимни значења на префиксите во глаголските деривати во македонскиот јазик“. Во претпоследниот прилог, „Generatorska derivacija slovenskih kriolskih glagola“, Бранко Тошовиќ го разгледува генерирањето на словенските криолски глаголи (глаголи што означуваат студ во природата и кај човекот, во вистинска и во преносна смисла) во српскиот, рускиот и македонскиот јазик со помош на вештачката

интелегенција. Во последниот прилог, „Глаголските префикси *въ-/въз-* во различни редакции на црковнословенските текстови“, Емилија Црвенковска зборува за значењата на префиксите *в-*, *во-*, *въ-*, *въз-*, за полипрефиксацијата во црковнословенските текстови, за синонимијата на глаголите и за префиксно-суфиксните образувања со суфиксите *-ова/-ева/-ава*.

За квалитетот на овој зборник зборуваат самите научни прилози од областа на зборообразувањето во словенските јазици, сместени во оваа научна монографија, кои ги следат современите тенденции во развојот на јазичната наука и кои со објавувањето на оваа монографија ја збогатија славистичката и лингвистичката научна ризница. Зборникот претставува извонреден придонес во збогатувањето на научната јазична мисла во словенскиот свет, како и пошироко, а воедно претставува можност за афирмација на македонскиот јазик и на македонската научна мисла од областа на науката за јазикот во меѓународни рамки.

Голема благодарност изразуваме до сите учесници и автори, чии научни трудови дадоа особено значаен придонес за славистиката, како и до членовите на меѓународниот одбор: проф. д-р Лидија Аризанковска, претседател (Македонија), проф. д-р Рајна Драгичевиќ (Србија), проф. д-р Александар Лукашанец (Белорусија), проф. д-р Бранко Тошовиќ (Австрија), проф. д-р Кристина Вашакова (Полска), проф. д-р Амела Шеховиќ (Босна и Херцеговина) и доц. д-р Бојан Петревски (Македонија) и, секако, до уредникот на изданието, проф. д-р Лидија Аризанковска.